

Asia: VN/34144/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Edustaako vastaaja

Muuta valtion viranomaista

2. Toteuttaako ehdotettu säädöskokonaisuus tavoitetta varhaisen tuen saatavuuden parantamisesta?

En osaa sanoa

Ehdotetut toimet kohtaan 2:

-

3.1 Raskaudenaikaisissa neuvolapalveluissa

Kyllä

Ehdotetut toimet kohtaan 3.1:

-

Muita huomioita kohtaan 3.1:

-

3.2 Alle kouluikäisen neuvolapalveluissa

Kyllä

Ehdotetut toimet kohtaan 3.2:

-

Muita huomioita kohtaan 3.2:

-

3.3 Kouluterveydenhuollon palveluissa

Kyllä

Ehdotetut toimet kohtaan 3.3:

-

Muita huomioita kohtaan 3.3:

-

3.4 Opiskeluterveydenhuollon palveluissa

Kyllä

Ehdotetut toimet kohtaan 3.4:

-

Muita huomioita kohtaan 3.4:

-

4. Onko sääntely opiskeluterveydenhuollon ja siihen kuuluvasta sähköisestä terveystarkastuksesta terveydenhuoltolain 17 §:n 2 momentin ja 70 a §:n säännöksissä soveltamisen kannalta toimiva?

Kyllä

Ehdotetut muokkaukset kohtaan 4:

-

5. Onko esitetty sääntely valtioneuvoston asetukseen neuvolatoiminnasta sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sisällöstä riittävä terveystarkastusten toteuttamiseksi?

Ei

6. Yhtenä toimenpiteenä asetusluonnoksessa ehdotetaan kansallisten ohjeistuksien ja suositusten päivittäminen NEUKO-tietokantaan. Onko esitetty toimenpide riittävä?

Kyllä

7. Millaista muuta kansallista ohjausta ja toimenpiteitä esitetyn lainsäädännön onnistunut toimeenpano mielestänne edellyttää?

Ohjauksella tulisi korostaa omavalvonnan merkitystä sekä palvelujen järjestämisen valvonnassa että tarkastusten asiasisällön toteuttamisessa.

Muita huomioita hallituksen esityksen luonnoksesta:

Esitysluonnoksen mukaan (s. 58) terveydenhuoltolaissa olevien

neuvola- ja kouluterveydenhuoltoa sekä suun terveydenhuoltoa koskevien yksityiskohtaisen toteuttamistapojen ja -ajankohtien poistaminen terveydenhuoltolaista mahdollistaisi joustavamman tavan säätää palveluihin liittyvistä määräajoista ja toteuttamistavoista, kun säännökset niistä olisivat asetustasoisia. Lisäksi ehdotettu muutos, jossa tarkat määräajat poistettaisiin terveydenhuoltolaista, tukee tämän hallituksen esityksen taustalla olevaa tavoitetta välttää laintasoisen sääntelyn liiallista yksityiskohtaisuutta.

Esitysluonnoksen mukaan (s. 36) hallituksen esitystä valmisteltaessa on samanaikaisesti kehitetty terveystarkastusohjelmia.

Neuvolan ja kouluterveydenhuollon terveystarkastuksia koskevat muutokset liittyisivät ajankohtiin, sisältöihin ja toteuttamistapaan, mutta eivät määriin lukuun ottamatta suun terveystarkastuksia.

Aluehallintovirasto toteaa, että asetusluonnoksen mukaan mm.

neuvolan ja kouluterveydenhuollon määräaikaistarkastukset toteutuisivat lähes samoina ajankohtina kuin tähänkin asti. Asetuksen

perustelumuistion (s. 1) mukaan palvelujen rungon muodostaa

terveystarkastusten jatkumo, joka etenee raskauden sekä lapsen ja

nuoren kasvun ja kehitysvaiheiden mukaisesti. Edelleen

perustelumuistion mukaan palvelujen vaikuttavuus perustuu siihen, että

ne saavuttavat raskaana olevista, lapsiperheistä ja nuorista koostuvan

koko väestön, jolloin piilevät sairaudet ja tuen tarpeet havaitaan

varhain.

Asetuksenantovaltuutusta koskevaan 23 §:ään on kirjattu, että ”asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä terveystarkastusten ajankohdasta ja sisällöstä sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluista”. Esitysluonnoksen mukaan (s. 58) terveydenhuoltolaissa olevien neuvola- ja kouluterveydenhuoltoa sekä suun terveydenhuoltoa koskevien yksityiskohtaisen toteuttamistapojen ja -ajankohtien poistaminen terveydenhuoltolaista mahdollistaisi joustavamman tavan säätää palveluihin liittyvistä määräajoista ja toteuttamistavoista, kun säännökset niistä olisivat asetustasoisia. Lisäksi ehdotettu muutos, jossa tarkat määräajat poistettaisiin terveydenhuoltolaista, tukee tämän hallituksen esityksen taustalla olevaa tavoitetta välttää laintasaisen sääntelyn liiallista yksityiskohtaisuutta.

Esitysluonnoksen mukaan (s. 36) hallituksen esitystä valmisteltaessa on samanaikaisesti kehitetty terveystarkastusohjelmia.

Neuvolan ja kouluterveydenhuollon terveystarkastuksia koskevat muutokset liittyisivät ajankohtiin, sisältöihin ja toteuttamistapaan, mutta eivät määriin lukuun ottamatta suun terveystarkastuksia.

Aluehallintovirasto toteaa, että asetusluonnoksen mukaan mm.

neuvolan ja kouluterveydenhuollon määräaikaistarkastukset

toteutuisivat lähes samoina ajankohtina kuin tähänkin asti. Asetuksen

perustelumuistion (s. 1) mukaan palvelujen rungon muodostaa

terveystarkastusten jatkumo, joka etenee raskauden sekä lapsen ja

nuoren kasvun ja kehitysvaiheiden mukaisesti. Edelleen

perustelumuistion mukaan palvelujen vaikuttavuus perustuu siihen, että

ne saavuttavat raskaana olevista, lapsiperheistä ja nuorista koostuvan

koko väestön, jolloin piilevät sairaudet ja tuen tarpeet havaitaan

varhain.

Asetuksenantovaltuutusta koskevaan 23 §:ään on kirjattu, että ”asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä terveystarkastusten ajankohdasta ja sisällöstä sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluista”.

Hyvinvointialueet ovat jo nyt jättäneet neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksia toteuttamatta säästöpainaisiin ja resurssisyihin vedoten.

Edellä olevan vuoksi aluehallintovirastot ehdottavat, että terveydenhuoltolain asetuksenantovaltuutusta koskevan 23 §:n muotoiltu muutetaan muotoon ”asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä terveystarkastusten ajankohdasta ja sisällöstä sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluista”.

Asetuksen perustelumuistion mukaan raskaana olevien palveluissa laajan terveystarkastuksen ajankohta muuttuisi ja olisi jatkossa kaksiosainen siten, että lääkärin tarkastus toteutuisi rv 8-11 ja terveydenhoitajan tarkastus rv 15-18. Nykytilanteessa raskaana olevan ensikäynnin toteuttaa terveydenhoitaja rv 8-10 ja on kestoaltaan laaja (1,5 tuntia). Käyntiin sisältyy muun muassa erilaisen taustatiedon

kokoamista ja kartoitusta, elintapaohjausta sekä sikiöseulontoihin liittyvän ohjauksen ja neuvonnan antamista. Jatkossa raskaudenaikainen ensikäynti toteutuisi lääkärin toteuttamana. Perustelumuihistiossa ei ole kuvattu, mihin seikkoihin muutos perustuu. Aluehallintovirasto toteaa, että muutoksen perusteluja tulisi täydentää, jotta muutoksen vuoksi raskaana olevan neuvonnan laajuus ja sisältö säilyisi.

Perustelumuihistiossa on myös todettu, että yläluokkien laaja terveystarkastus toteutettaisiin 7. ja 8. luokkien yhdistelmänä siten, että terveydenhoitaja toteuttaisi oman laajan tarkastuksen osansa 7. luokan alkaessa tai juuri ennen sitä. Laajaan terveystarkastukseen sisältyvä lääkärintarkastus toteutettaisiin oppilaalle 8. luokalle. Aluehallintovirasto toteaa, että laajan terveystarkastuksen toteuttaminen kahdessa osassa erillisinä lääkärin ja terveydenhoitajan vastaanottokäynteinä on jo nyt ollut mahdollista. Laaja terveystarkastus tulisi käsittää kokonaisuutena, jonka eri osista saadaan muodostettua yhtenäinen näkemys oppilaan kokonaistilanteesta. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan perustelumuihistiossa kuvatussa tilanteessa tulisi kuitenkin puhua kahdesta erillisestä terveystarkastuksesta, sillä tarkastusten osien väli voi kestää jopa yli vuoden verran.

Aluehallintovirastot toteavat lisäksi, että perustelumuihistiossa on todettu, että terveystarkastusten lukumäärät eivät muutu neuvolapalveluissa, kouluterveydenhuollossa ja raskaana olevien palveluissa.

Aluehallintovirastot toteavat, että perustelumuistiosta voi saada käsityksen, että edellä mainittujen muutosten myötä todellisuudessa poistuu yksi terveydenhoitajan määräaikainen terveystarkastus terveystarkastus 8. luokalta.

Aluehallintovirastot toteavat, että toisin kuin voimassa olevassa neuvola-asetuksessa (338/2011), asetuseronnoksessa ei määritellä, mitä tarkoitetaan laajalla terveystarkastuksella eri tilanteissa (neuvolapalvelut, kouluterveydenhuolto, opiskeluterveydenhuolto). Jotta palvelut toteutetaan yhdenvertaisesti, laaja terveystarkastus olisi tarpeen määritellä. Asetuksen perustelumuistion mukaan laaja terveystarkastus sisältää sekä lääkärin että terveydenhoitajan tai kättilön tekemän tarkastuksen. Myös tämän tiedon voisi sisällyttää asetukseen.

Asetuseronnoksen 2 §:ään voisi täydentää: alle kouluikäisen lapsen.

Asetuseronnoksen 3 §:ään olisi tärkeä lisätä asetuksen perustelumuistiossa sivulla 5 mainitut raskauden ajan terveystarkastusten ajankohdat, jotta kyseiset palvelut toteutuvat yhdenvertaisesti. Asetuksen perustelumuistion mukaan (s. 11) määrääjoista jatkossakin säätämällä on tarkoitus varmistaa, että lasta odottavien ja heidän perheidensä sekä alle kouluikäisten lasten, oppilaiden ja heidän perheidensä sekä opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin seuranta ja edistäminen tapahtuvat yhdenvertaisesti ja

terveysneuvonta ja terveystarkastukset ovat suunnitelmallisia, sisällöltään yhtenäisiä sekä yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia.

Asetusluonnoksen 7 §:n momenttien järjestystä voisi muokata siten, että kaikkia koskevat 4–5 momentit esitetään ensin ja sen jälkeen esitetään kohdennettua seurantaa koskevat 1–2 momentit.

Asetusluonnoksen 7 §:n 3 momentin mukaan ”terveystarkastuksen voi tehdä terveydenhoitaja tai lääkäri, äitiysneuvolassa edellisten lisäksi myös kätilö. Suun terveystarkastuksen voi tehdä hammaslääkäri, suuhygienisti tai hammashoitaja. Moniammatillista yhteistyötä toteutetaan yksilöllisen tarpeen mukaan.” Aluehallintovirastot toteavat, että asetusluonnoksen 3 §:ssä säädetään vähintään yhdestä laajasta terveystarkastuksesta (johon myös lääkäri osallistuu), 4 §:ssä säädetään terveydenhoitajan ja lääkärin erikseen tekemistä tarkastuksista, 5 §:ssä säädetään terveydenhoitajan ja lääkärin yhteistyönä tekemästä tarkastuksesta sekä siitä, että vähintään yhden suun terveydenhuollon tarkastuksista tekee hammaslääkäri. Asetusluonnoksen 7 §:ään olisi siten tarpeen täydentää esim. ”Terveystarkastuksen voi tehdä terveydenhoitaja tai lääkäri ja äitiysneuvolassa edellisten lisäksi myös kätilö, ellei tarkastuksen tekijästä ole tässä asetuksessa erikseen säädetty”.

”Seksuaaliterveysneuvonnassa tulee huomioida ... ” Aluehallintovirastot

ehdottavat tähän virkkeeseen muutosta: ”Seksuaaliterveysneuvonnassa tulee ottaa huomioon ja siihen tulee sisällyttää seksuaalisuuden ja sukupuolen monimuotoisuus”. Suomen kielessä huomioda-verbi tarkoittaa lähinnä huomion tekoa, tarkkailua tai havainnointia, joten sen käyttö ei tässä asiayhteydessä ole tarkoituksenmukaista.

Asetusluonnos ei sisällä voimassa olevassa neuvola-asetuksessa (338/2011) säädettyjä kouluterveydenhuollon erikoistutkimuksia, paitsi näönseulonnan jatkotutkimukset paikallisesti sovitun hoitoketjun mukaisesti (5 §). Voimassa olevan neuvola-asetuksen 11 §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä oppilaan tarpeen mukaisesti tämän terveydentilan toteamista varten seuraavat erikoistutkimukset:

- 1) asianomaisen alan erikoislääkärin tekemä näön tai kuulon tutkimus ja hänen määräämänsä muut tarvittavat tutkimukset;
- 2) lasten- tai nuorisopsykiatrin tekemä tutkimus mielenterveyden selvittämiseksi; ja
- 3) psykologin tekemä tutkimus.

Asetuksen perustelumuistiossa ei ole käsitelty sitä, miksi erikoislääkärin tekemä kuulon tutkimus, lasten- tai nuorisopsykiatrin tekemä tutkimus mielenterveyden selvittämiseksi ja psykologin tekemä tutkimus on jätetty pois kouluterveydenhuollon erikoistutkimuksista.

Muita huomioita asetusluonnoksista:

Esitysluonnoksen kohdassa 4.1 ehdotetaan, että neuvolapalveluja

koskevaa terveydenhuoltolain 15 §:ää muutettaisiin siten, että pykälässä olevat lapsen terveen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin seurannan sekä lapsen suun terveydentilan seurannan tarkoista toteuttamisajankohdista säädetään jatkossa asetuksella.

Esitysluonnoksen kohdassa 4.1 ehdotetaan muutettavaksi koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa koskevaa terveydenhuoltolain 16 §:ää ja opiskeluterveydenhuoltoa koskevaa 17§:ää siten, että jatkossa asetuksella säädettäisiin pykälässä olevia kouluympäristön ja oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvoinnin seurannan tarkasta toteuttamisajasta, oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja edistämisestä sekä oppilaan suun terveystarkastuksista.

Aluehallintovirastot toteavat, että hallituksen terveydenhuoltolaiksi vuonna 2010 antaman esityksen (HE 90/2010 vp) mukaan ehdotuksessa tuetaan terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittämistä vahvistamalla ohjausta eri tasoilla. Valtion ohjausta täsmennettäisiin tarkentamalla eräitä palvelujärjestelmän tehtäviä. Joitakin tehtäviä on siirretty nykyisistä asetuksista lakiin. Tällaisia tehtäviä ovat neuvolapalveluihin, kouluterveydenhuoltoon ja opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvien tehtävien määrittely.

Aluehallintovirastot toteavat, että nyt lausuttavana olevassa

esitysluonnoksessa oltaisiin menossa päinvastaiseen suuntaan siirtämällä annettavaa ohjausta laista asetuksen tasolle.

Aluehallintovirastojen valvontahavaintojen perusteella voidaan todeta, että neuvolapalvelut, kouluterveydenhuolto ja opiskeluterveydenhuolto eivät kaikilta osin toteudu lain mukaisesti, sillä useilla hyvinvointialueilla on puutteita näiden palveluiden järjestämisessä. Eesitysluonnoksessa tai asetuksen perustelumuistiossa ei tuoda esille, että ohjauksen siirtäminen laista asetuksen tasolle edistäisi kyseisten palveluiden toteutumista.

Mahdollinen hammaslääkärien tehtävien siirtäminen laajemmin suuhygienistille, joka tekee vain hoidontarpeen arviointia, lisää suuhygienistien vastuuta. Muutoksessa tulee ottaa huomioon mahdollinen henkilöstön koulutuksen tarve. Lisäksi on huomioitava, että koulutus oppilaitostasolla on riittävää. Samoin terveydenhoitajan osalta, jos jatkossa on terveydenhoitaja arvioi 6 kuukauden ikäisen lapsen suun terveydentilan. Suun terveystarkastus järjestetään 1, 3 ja 5 vuoden iässä. Tarkastuksen tekee suun terveydenhuollon ammattihenkilö. Lisäksi tarkastuksia ja hoito järjestetään yksilöllisen tarpeen mukaan. Esityksessä on todettu, että terveysneuvontaa voidaan toteuttaa yksilö- tai perhekohtaisesti, ryhmässä ja yhteisöllisesti. Aluehallintovirasto toteaa, että vaikka palveluita tarjottaisiin ryhmässä, tulee olla mahdollisuus asioida yksilökohtaisesti.

Perustelumuistiossa on tuotu esiin, että THL ohjeistaisi raskaana olevien neuvolapalveluista ja terveystarkastusten ajankohdista, että loppuraskauden lääkärin toteuttama terveystarkastus tarjottaisiin raskausviikoilla 35–36 niille raskaana oleville, jotka eivät ole lääkärin seurannassa muilla hoitotahoilla, kuten erikoissairaanhoidossa tai yksityisissä terveyspalveluissa. Aluehallintovirasto toteaa, että laillisuusvalvonnassa on jo jouduttu ohjeistamaan siitä, että potilaalla on oikeus lakisääteisiin palveluihin riippumatta siitä käyttääkö hän yksityisiä terveydenhuollon palveluja.

Hirvikoski Pasi
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto